

**Տ. ԱՐՇԱԿ ԵՊԻՄԿՈՊՈՍ ԽԱՉԱՏՐՅԱՆԻ ՔԱՐՈԶԸ՝
ԽՈՍՎԱԾ ՄԵԾԻ ՊԱՆՈՑ ՆԻՆԳԵՐՈՐԴ՝ ԴԱՏԱՎՈՐԻ
ԿԻՐԱԿԻՆ Ս. ԷԶՄԻԱԾՆԻ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ**

(22 մարտի 2009 թ.)

«Պեյք է մշրապես աղոթել – չձանձրանալ»:

(Ղուկ. ԺԸ 1)

Մեր Տեր և Փրկիչ Նիսուս Քրիստոս երկրավոր Իր կյանքի ընթացքում, Իր առաքելությունն իրականացնելու համար հաճախ էր դիմում առակների օգնությանը: Մարդկանց բացարկելու համար աստվածային ճշմարտությունները դիմում էր խոսելու առակավոր ոճին և ձևին: Ահա այդպիսի առակներից մեկն է այսօր մեր Սուրբ Եկեղեցին Սուրբ Ավետարանի պարուններից ներկայացնում մեր ուշադրությանը, որը անվանադրված է Անիրավ դարավորի կիրակի:

Անիրավ դարավորի կիրակի, որովհետև այս առակում գործող, գրականագիտական լեզվով ասած, երկու կերպարներից մեկը դարավորն էր: Դարավոր, որը ներկայացնում էր ժամանակի հասարակության ազդեցիկ խավերից մեկին: Եվ մյուսը այրի կինն էր, որը ներկայացնում էր այն խավին, որը իրավագրված է, կարողությունը և հնարավորությունը չուներ իր իրավունքները և իր շահերը պաշտպանելու:

Եվ Սուրբ Գիրքը ներկայացնում է հետևյալ պատմությունը: Ասում է, որ մի այրի կին կար, որի իրավունքները բռնադատված էին: Անշուշտ Ավետարանը խորամուխ չի լինում այն հարցի մեջ, թե արդյոք ինչ կերպ, ինչ հարցով էին բռնադատված այրի կնոջ իրավունքները: Միայն փնտրություն է փոխանցում, որ նա դար ուներ, մի չվճռված խնդիր ուներ, որի համար պարբերաբար դիմում էր դարավորին և ակնկալում նրանից իր հարցի արդար լուծում: Եվ այրի կնոջ փոխան, հարապել ջանքերը վերջապես արդյունք են փոխան: Դարավորին Ավետարանը բնորոշում է ինքնին խոստում արտահայտությամբ, թե Աստուծոց չէր երկնում և մարդկանցից չէր վախենում՝ սրանով փորձելով ամեն ինչ ասել դարավորի մասին: Ըստ երևույթին մարդիկ, ովքեր որ այրի կնոջ խնդրին քաջաձանձոր էին, մշրապես դիմում էին դարավորին՝ ասելով, որ վերջապես մեղք է այս կինը, լուծիր նրա խնդիրները, որպեսզի այլևս դադարի դուռը թակելուց, դադարի այս խնդիրը վերստին և վերստին արձարձելուց: Եվ նրա հոգը չէր նաև Աստծո կողմից վրա հասնելիք պարիթիները: Նա ըստ երևույթին մտածում էր, որ ես այդ չափի գգայական չեմ, այդչափ փկար չեմ, որ Աստծուց վախենամ: Բայց վերջիվերջո կնոջ հարապել ջանքերը պտուղ են փոխան: Եվ դարավորը միմիայն մտածողված սեփական հանգստությամբ ասում է՝ ճիշտ է, որ մարդկանցից չեմ ամաչում և Աստծուց չեմ երկնում, բայց վերջիվերջո պեք է այս կնոջ խնդիրը լուծեմ, որ դադարի իմ դուռը թակելուց, դադարի ինձ անհանգստացնելուց, դադարի մտքերս շեղելուց:

Պարմելով այս առակը վերջում Քրիստոս մի եզրակացություն է անում: Ասում է՝ արդյոք Մարդու Որդին, երբ որ վերադառնա, Երկրորդ գալուստը ակնարկելով, պիտի գրնի

այդչափ հավարք մարդկանց մեջ՝ ակնարկելով այրի կնոջ հարապետությունը, հավարքի գործությունը և րևականությունը: Մեկ խոսքով՝ այսօրվա առակը նվիրված է աղոթքին, աղոթքի բացահայտմանը և ինչպես առակների մեջ Քրիստոս հաճախ օգտագործում էր հակադրությունների ծայրահեղությունը, ինչպես Անիրավ րնրեսի առակը, ինչպես Անիրավ դարավորի առակը: Նակադրությունը երևան է բերում դարավորի անիրավության Ասրծո արդարության մեջ, որպեսզի ցույց րա, որ եթե նույնիսկ անիրավ դարավորի մոյ րևական ջանքը և րևական րքնանքը արդյունքի է հանգեցնում, արդյունքի է բերում, արդյո՞ք արդարադար Ասրծո մոյ այդ րևական ջանքը, րևական րքնանքը չի կարող արդյունքի բերել: Անշուշտ կարող է: Ներևաբար այսօրվա առակը մեզ սրիպում է խորհրդածել ընդհանրապես աղոթքի մասին: Քրիստոնեական դասական ասրվածաբանության մեջ աղոթքը րարբերակվում է ըստ երկու կարգի՝ անհարական աղոթք, երբ յուրաքանչյուրս աղոթում է իր առանձնության մեջ՝ իր սիրրը, իր երագները, իր մրառոգությունները րիսանցելով Ասրծուն, և երկրորդ՝ ընդհանրական աղոթք, ընդհանրական աղոթքը, որ դարերի ընթացքում մշակվել, կանոնակարգվել և դասակարգվել է մեր եկեղեցում, որ նաև այլ լեզվով ծիսակարարություն կամ ծիսական արարողություն անվանումն է կրում: Այսպիսի արարողություններ մենք կարարում ենք եկեղեցում ամեն օր և ուներն այդպիսի ինը արարողություններ՝ ժամերգություններ և նաև ուներն պարարագ, խորհրդակարարություն: Կան կրոնական համայնքներ, այսպես կոչված քրիստոնեական համայնքներ, որոնք մերժում են ընդհանրական աղոթքի, որպես ծեսի իրողությունը և անհրաժեշտությունը: Կան իրենք իրենց ավերարանչական կամ քրիստոնեական այլ անվանումներով կոչող համայնքներ, որոնք ասում են, որ անձնական աղոթքը բավարար է մեր րիկության համար: Բայց պարկերացրեք, թե ինչ է նշանակում եկեղեցի, ինչ է նշանակում կրոն առանց խորհրդակարարության, առանց խորհրդաբանության: Դրանց ընդամենը կարելի է կոչել Ասրվածաշունչ սիրողների ակումբ և այնքան ժամանակ, քանի դեռ այդ Ասրվածաշունչ սիրողները, ովքեր մերժում են ընդհանրական աղոթքի, խորհրդակարարությունների անհրաժեշտությունը, իրենց ակումբից դուրս չեն եկել, կարող է և վնասակար չլինեն, բայց իրապես չարիք են դառնում, երբ րործում են իրենց մրածումները, իրենց հասկացությունները պարպադրել նաև հասարակության մյուս անդամներին, հարկապես, որ մենք Նայասրանում այսօր րեսնում ենք նման գործելառնի վնասակարությունը: Կան նաև համայնքներ, որ իրենց կոչում են «կյանքի խոսք», իրեն թե րիսանցում են Ասրծո խոսքը, բայց խորապես համոզված ենք մեր րործառությունից, մեր ժողովրդի շար գավակներ ևս իրենց րործառությունից, որ այդ «կյանքի խոսքը» հասարակության մեջ, մեր ժողովրդի գավակների մեջ իսկապես մանվան գույժի արձագանք է թողնում և ոչ թե կյանքի խոսքի:

Վերջացնելով այս մրածումները՝ պարգապես շեշտենք կարևորը՝ քրիստոնեական դասական ասրվածաբանության մեջ առանձնացվում են երկու կարգի աղոթքներ՝ անհարական և ընդհանրական:

Եթե րորք-ինչ հոգեբանական րեսանկյունից մոյենանք աղոթքին, աղոթքը կարելի է նաև րարբերակել այլ հարթության վրա: Ներկյալ ուղենիշներով. առաջին՝ գիրակցական աղոթք, երկրորդ՝ ենթագիրակցական աղոթք և երրորդ՝ այս կոչենք պայմանաբար թյուր գիրակցական աղոթք: Ուրեմն այս երեք կարգի աղոթքները բացարրելու համար հարկա-

պես հիմա, որ գարնան շրջան է, և յուրաքանչյուրը այսպեղ ներկա գրավող, թերևս իր կյանքի մեջ մեկ կամ երկու ծառ փնկած կլինի: Օգտագործենք ծառի պարկերը, որպեսզի ցույց տանք, թե դրանցից յուրաքանչյուրը՝ գիտակցական աղոթքը, ենթագիտակցական և թյուր գիտակցական աղոթքները ինչով են միմյանցից տարբերվում: Ուրեմն անձը, ով կրում է գիտակցական հավաքը, հետևաբար գիտակցաբար է աղոթում: Ծառ փնկելիս ունի վարահությունը, ունի գիտակցությունը, որ իր կողմից բոլոր հնարավոր միջոցները ձեռք առնելուց հետո հնարավոր է, որ ծառը չկաշի, այսպես ասած, դրա համար մի աղոթք է անում, դիմում Աստծուն, որ Տեր Աստված մենք ջուրը քաշեցինք, ծառը դրեցինք, բայց, այնուամենայնիվ, Քո կամքը, Քո բարեհաճությունն է պեպր, որ այս ծառը պրոպերի: Երկրորդ անձը, որ ենթագիտակցական հավաք է կրում, նա թեև Աստծո գոյության մասին գիտակցական պարկերացում չունի, բայց սեփական անկարողության գիտակցությունից ելնելով ինքը գիտի, որ ամեն ինչ չէ, որ իրենից է կախված ծառը պրոպերի դարձնելու համար և, այնուամենայնիվ, իր աղոթքը փափագի տեսքով հայտնում է, որ լավ կլինի, որ ծառը պրոպերի: Այս պարագային հասցեատերը, այսինքն՝ Աստված, անորոշ է իր մոտ: Նա իր փափագը հայտնում է, բայց չգիտի ում է ուղղված այդ աղոթքը, ինչի է ուղղված, պարզապես, քանի որ մարդը կրոնական էակ է, իր կրոնական զգացումը արտահայտում է առանց հասցեատեր ունենալու իր մորթի մեջ: Երրորդ կարգի անձը, որ պայմանականորեն կոչեցինք թյուր գիտակցական հավաքի կրող, այն անձերն են, ովքեր իրապես իրենց աղոթքին ընդունում են որպես մեկ հասցեատեր, որպես «աստված», բայց այդ «աստվածը» այն Աստվածը չէ, որին մենք դավանում ենք: Այդ Նաևորի Աստվածը չէ, Իսրայելի Աստվածը չէ, Աբրահամի Աստվածը չէ, Նոր Կտակարանով մեզ հայտնված Աստվածը չէ, Փրկիչը չէ, որ հայտնվեց երկրի վրա, խաչվեց, թաղվեց, հարություն առավ և նույնը խոստացավ մեզ: Այդ «աստծո» անունը չգիտեմ, այսօր Վահագն են կոչում հեթանոսները, մյուսները կոչում են այլ անուններով, բայց, այնուամենայնիվ, այն աստվածը չէ, որին մենք դավանում և պաշտում ենք: Ահա այս պարզ օրինակով, ենթադրում եմ, որ հնարավոր կլինի պարկերացնել այդ երեք կարգի աղոթողների տարբերությունը:

Հիմա մոռանանք այն մասին, թե ովքեր են թյուր աղոթողները, ովքեր են ենթագիտակցաբար աղոթողները: Դառնանք իրապես գիտակցական աղոթք ունեցողներին: Ի՞նչ է պեպր աղոթելու համար: Ավերարանը մեզ մաքրություն է աղոթքի դասական մի օրինակ՝ Քրիստոսի կողմից մեզ փոխանցված «Նայր մեր» աղոթքը: «Նայր մեր»-ի մեջ հստակ կա անձը, ում որ ուղղված է այդ աղոթքը, քանի որ Աստված ինքն էլ անձ է: Նայր մեր՝ ասում ենք: Նստակ է, թե մենք ինչի համար կարող ենք աղոթել: Մենք խնդրում ենք Տիրոջից արքայությունը և նյութական բաներից՝ այն ինչ որ մեզ արքունված, թույլատրված է խնդրելու՝ ընդամենը հանապազօրյա հաց: Նանապազօրյա հաց և ոչ ավելին, որովհետև Քրիստոս հստակ ասաց. «Այն, ինչ որ ձեզ անհրաժեշտ է, վաղվա օրը կհոգա»: Ձեզ համար անհրաժեշտը այսօր խնդրեցեք Աստծուց, իսկ այսօրվա համար անհրաժեշտը ընդամենը հանապազօրյա հացն է: Երրորդ՝ մենք աղոթքի ընթացքում չենք կարող փորձության ենթարկել Աստծուն, չենք կարող ասել՝ աղոթենք, քանզի կլինի կամ չի լինի: Տեսնենք արդյո՞ք Աստված կկարարի մեր խնդրանքը կամ չի կարարի: Աղոթքի համար պայման է ջերմեռանդությունը, անկեղծությունը և կարարյալ վարահությունը: Չորրորդ՝ մենք մեր աղոթքի մեջ

պարտավոր ենք լինել հարապել, այնպես, ինչպես այրի կինն էր իր խնդրանքի մեջ հարապել: Տինգերորդ, անհրաժեշտ է նկատել, որ մեր աղոթքները միշտ չէ, որ կարող են կատարվել: Նաճախ մենք փրկանքներն աղոթում ենք, փրկանքներն Աստուծոց խնդրում ենք ինչ որ բան, բայց երբեմն հուսախաբ ենք լինում, թե ինչու համար Աստված մեր աղոթքը չսեց և չկատարեց: Բայց եկեք մի պահ մեր անձերից փոխադրվենք այլ հարթություն, փրկանքներ - Բրիստոլի աղոթքը, որ մարդկանց մեջ ամենից կատարյալ աղոթողն էր, ի՞նչ խնդրեց Նա Իր խաչելությունից, Իր մարմնությունից առաջ: Երբ պարզ էր արդեն, որ պեպրե է Իրեն մարմնին, խաչելին, չարչարելին, Նա խնդրեց Տորից՝ Տեր Աստված, այս բաժակը անցկացրու Ինձնից: Բայց փեսեք, որ նույնիսկ - Բրիստոլի աղոթքը, իբրև մարդ, անկապար մնաց: Այսինքն մենք, որ սովորական մահկանացուներ ենք, արդյո՞ք մրաժում ենք, որ մեր ամեն խնդրանք պեպրե է կատարվի՞, մեր ամեն աղոթք պեպրե է գործադրվի՞, բնականաբար ոչ: Յուրաքանչյուր աղոթք կատարված փրկանքով ձգտումը մեզ ուղղակի հպարտության գայթակղության մեջ է գցում, որովհետև մենք մրաժում ենք՝ այնքան կարևոր անձ ենք, որ երկրագունդը մեր շուրջն է պտտվում, բնականաբար Աստված չի կարող մեր խնդրանքները անփութել և չկատարել, բայց բնավ այդպես չէ: Աստված գիտի՝ ինչ է մեզ պեպրե, որքան է պեպրե և ինչպես է պեպրե: Ահա այդ պարզաբանում, մեր աղոթքների պարասխանները կամ չեն փրկում կամ ուշանում են կամ փրկում են այլ կերպով, բայց աղոթքները մշտապես պարասխան գտնում են և անպարասխան լինելը ընդամենն մեր ընկալումների հետևանք է և ոչ թե ըստ Լուծյան Աստծո կողմից այդ խնդրանքին փրկված վերաբերմունքի արդյունք:

Ահա այս առակով - Բրիստոլ ցանկացավ աղոթքի մասին այս պարզամտները փոխանցել մեզ. աղոթել հարապել, աղոթել Աստծուն, աղոթել ջերմեռանդ և անկեղծ կերպով և աղոթել նաև երկնքի արքայությունը մեր կյանքում ներկայություն դարձնելու համար: